

POCZESNOŚĆ (58) *sb f*

poczesność (56), **poczesność** (2); poczesność : poczesność *HistRzym* (15:2).

Oba o oraz e jasne.

sg *N* poczesność (4). ◇ *G* poczesności (4). ◇ *D* poczesności (1). ◇ *A* poczesność (15). ◇ *I* poczesnością (20). ◇ *L* poczesności (10). ◇ *pl G* poczesności (3). ◇ *A* poczesności (1).

Sł stp: poczesność, poczesność, Cn brak, Linde XVI – XVII w.: poczesność.

1. Cześć, poszanowanie, uznanie; *honor Mącz* (43) : [Ksantus nakazał swej żonie umyć Ezopowi nogi] Iżby tym chłopá záfromał: Wźdjć pry będzie pocześność znáć/ Nie da nog íobie vmywáć. *BierEz* D2; *PatKaz I* 13v; [Mądrego nie zbáwy mądrofc/ Any tefz íwiecka pocześność/ Wfzytcy muřá Smirc podiáć *Krofej* L7].

poczesność czyja, czego (2): nycz przeto nyenaruřa pocześnořczy maryey acz z yeuy wyřzla *PatKaz I* 9v; *GroicPorz c.*

W połączniu szeregowym (1): [Przysiegam] Praw/ przywileiow/ pocześnořci y pořpolitego pořythku Miáľta ítrzedz y mnořyć *GroicPorz c.*

Zwroty: »poczesność mieć« (1): [*Liszka do kruka*]; O ptáku wřzech nacudnieyřzy/ Y nád pawá śláchetnieyřzy: O iákáby pocześność miał/ Ieřliby teř cudnie řpiewáł. *BierEz* K3.

»w poczesności [kogo, co], poczesność [ku komu] mieć« = *venerari Miech* [szyk zmienny] (8:1): [*Lew*] Vbogie źwierzę rozerwał: Rzekáć: śmieie zemná gadaľz/ Pocześnořci ku mnie nie maľz. *BierEz* R3, F4v; *ForCnR* D; Vrzáđ miey w pocześnořci *BielŻyw* 20, 97, 129; bowiem teř Machometowie pannę Mariá maia w pocześnořci, wiznawaiáć íż ona bez męřkiego zľáćenia panná będąc pocześná *MiechGlab* 72; *HistRzym* 30v, 112.

Przen (1) :

Zwrot: »mieć w poczesności« (1): Ciáło tedy ma duřę w pocześnořci/ gdy przeciw iey nic nie czyni/ coř by przećiw Bogu byľo *HistRzym* [39]v.

a. *Widome oznaki poszanowania* (28) :

Zwroty: »czynić (a. uczynić), wyrzáđzić poczesność« [w tym: komu (7)] = *adorare HistAl; honorem decernere Mącz* [szyk zmienny] (6:2): *PatKaz III* 122v; czyn pocześnořć ítarczowi. *BielŻyw* 20, 156; *HistAl* L5v; Alexánder wyrzawřzy go [biskupa] śliadł s koniá/ vcřzynił mu pocześnořć cáłowawřzy ono mieyřce ná řzácie/ gdzye byľo wyřzyto *Tetrágrámmáton*. *BielKron* 124v; *Mącz* 78d, 122c; *SkarŻyw* 28.

»przyjáć z poczesnością« [szyk zmienny] (4): Y wyřzli wřzytcy przećiw iemu/ á przyiawřzy go z wielká pocześnořciá/ Papięzem vcřzynili *HistRzym* 38v, [39], 41v, 46.

Wyrażenie: »wielka poczesność« (15): Anteferre aliquem alteri honore, Więťřzá pocześnořć komu wyrzáđzić niřli drugiemu. *Mącz* 122c; *SkarŻyw* 28. Cf »z poczesnością«.

Szereg: »uczciwość i poczesność« (1): Oni [ludzie obcy] nie innego iedno źłob á ítáynią nie widzieli: [...] wřzákře wielká vcřći- wość y pocześnořć czynili [Chryřtusowi]. *SkarŻyw* 28.

Wyrażenia przyimkowe: »bez poczesności« (2): widzieli [trzej królowie] dzieciátko w vbogich pieluřřkách [...] bez czeľaddy/ íj bez wřřytkie krolewřkie pocześnořcij/ íj maieřtátowé wielmořnořcij *OpecŻyw* 24, 138.

»z poczesnością« [w tym: z wielką poczesnością (13)] = *honorifice Miech; reverenter Mącz* (18): *BierEz* E2v; *OpecŻyw* 24v, 185v; on thez z łobą ciało [s. *Klimunta*] przerzeczzone zanioł do Rzymu y zachował z pocześnością w kościele na cześć s. *Klimunta* zbudowanym. *MiechGlab* 27; *Mącz* 485a; wnetki wczynił gody Apollonowi á Lucinie corce łwey z wielką pocześnością. *HistRzym* 14v, 61, 76v, 83, 90v, 104 (9). Cf »przyjąc z poczesnością«.

2. *Uczciwość, obyczajność; honestas BartBydg; honestum Mącz* (8) : [mrówka do muchy:] Y więcey małz inych złości/ Tylkoć łtrzegę pocześności: Bych tobie rowna nie byłá/ Gdybych też zbytnie mowiłá *BierEz* H3v; *PatKaz III* 122v; *BartBydg* 126; *Nixa honesto virtus, Cnotá ná pocześnoścy vgruntowána. Mącz* 248a.

poczesność czyja [w tym: *G sb* (1), *pron poss* (1)] (2): czełcz y chwałá czlouyecza yełth łpocześnołczy łwych rodzyczow *PatKaz I* 14; *TarDuch* A7.

W połączeniu szeregowym (1): ále też w Ołobie W.M. *tantas corporis et animi dotes* taką pocześność/ poważność/ rozrywkę/ dzielność/ w odprawowaniu rzeczy wielkich Koronnych łtáteczną y biegłą vmiejętność z innemi wźemi [...] baczę/ że [...] *RybGęśli* A3.

[Szereg: »bogaboyność i poczesność«: *DAY* nałzim Kłázetom y wźemu Páłtwu/ *Zywic* łie w pokoiu/ Bychomy pod nimy/ *Pozbozny/ Pokoyny Cychy Zywoł* wodziły/ w wźytky *Bogaboynołcy/ y pocześnołcy* [*in omni pietate et castitate*] *Krofej I7.*]

a. *Godność kobiety* [czyja] (1) : *Pomni iżeś mi brátem/ [...] żeć* pod łtrácenim *dob[r]orzeczeńłtwá* przykazał tobie [*ojciec*] áby pocześność moię chował [...]. *Ale on ná to nápomínánie nic niedbáiąc łwá wolać wczynił. HistRzym* 31.

3. *Wysoka pozycja społeczna, wysoka godność* (2) :

Wyrażenia: »krolewska poczesność« (1): *Alexánder* odpowiedział ty ieltes *krol Arridiyski/ á wźákże niechay łie tve łerce w pychę nie podnołi/ izemci krolewską pocześność [regalem honorem]* przydał *HistAl* Bv.

»wielka poczesność« (1): *Wszytcy ich [bogatych] ludzie słuchają, Z bojaźni sie im kłaniają* *Takiej wielkiej poczesności Usługując bez chyłrości. BierRozm* 6.

4. *Piękność, wspaniałość* (1) :

[*poczesność czyja:* *Pocześnołć Salamonowa/ Nie ielst iednemu Rowna/ Łifteczku malemu [lilii polnej]. Krofej Dv, E5v.*]

Wyrażenie: »poczesnością okraszony« (1): *Był Alexánder [...] oczy iáłnych/ iágody oblicza iego ku łáskáwołci miernie zápalone/ y inłze członki iego były pocześnością okrałzone [non sine quadam venustate]. HistAl* N4v.

5. *Przedmiot chluby (o Maryi)* [czyja] (4) :

W połączeniach szeregowych (4): *Tys chwála nałłá/ tys pocześnołtz ludu Izraelłkiego/ tys wefełé rodzaui nałłégo. OpecŻyw* 185, 189; *PatKaz I* 18v; *PatKaz III* 124v.

6. [Cześć boska:

Szereg: »moc i poczesność«: *yłz ty ies wtrzech rołdzielonich ołobach rowne mocy y pocześnołcy Krofej F6v.*]

Synonimy: **1.** *cześć, pocziwość, poszanowanie, szacunek*; **2.** *pocziwość, obyczajność, uczciwość*; **a.** *czystość, niewinność, pocziwość*; **3.** *dostojeństwo, dostojność, godność, poważność*; **4.** *cudność, piękność, uroda*; **5., 6.** *chwała, cześć*.

Cf **NIEPOCZESNOŚĆ**, **POCZESNOĆ**

AW, ZCh